

УДК 141.32(37)“04/05”:128

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.5>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ЕВДЕМОНІЗМ СЕВЕРИНА БОЄЦІЯ: ТИСЯЧОЛІТНЄ ВІДЛУННЯ

Ірина Григорків-Коротчук

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
філологічний факультет, кафедра філософії та культурології
вул. М. Коцюбинського, 2, 58012, м. Чернівці, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5379-4818>*

В основі дослідження закладено аналіз учення середньовічного філософа Северина Боєція. Особливу увагу зосереджено на його концепції евдемонізму, яка пов'язана із когнітивною сферою. Окреслено екзистенційні поняття, які сприяють усвідомленню і сприйняттю рецепту щасливого життя. Філософ апелює до двох аргументів. Перший – сім'я це найбільша цінність. Другий аргумент – ідеальне щастя можливе лише у Бозі, який усіх людей створює щасливими.

У статті досліджується вплив праці «Розрада від Філософії» на становлення духовних орієнтирів і формування векторів розвитку як української, так і всієї західноєвропейської філософії. Показано, що трактат є цінним джерелом середньовічної філософії. Підкреслюється, що вивчення філософської спадщини римського мислителя сприяє не лише поглибленню знань про релігійні особливості епохи середньовіччя, а й акцентує увагу на практичності його учення й усвідомлення того, що щастя – це не подарунок долі, а зусилля. Особливість філософії щастя Боєція у настанові на самопізнання і особливі стосунки з Богом. Філософська мудрість полягає у звільненні від видимих ілюзорних форм щастя і розкриття глибинних основ вічності.

Стаття засвідчує, що ідея щастя віддавна є однією з екзистенційних категорій, яка вказує на місце особистості в суспільстві, реалізацію можливостей і наслідки її самоактуалізації. Ідея щастя пов'язана із духовним ростом людини й наявності мети у житті, з майбутнім. Із морально-релігійної сфери, щастя переходить у психологічну, політичну й економічну області, демонструючи міждисциплінарний характер. Досліджено роль і значення щастя для сучасної людини. Прослідковано динаміку нашої країни за останні 7 років в оцінюванні індексу щастя, що проводиться World Happiness Report у світі. Акцентується на актуальності проблеми в наш час та необхідності подальших її вивчень.

Ключові слова: «Розрада від Філософії», середньовічна філософія, щастя, благо, цінність, Фортуна, сумнів, смерть, моторошний досвід, самопізнання.

Постановка проблеми. Філософія V–VI ст. була не просто перехідним етапом у духовній культурі людства, а періодом становлення релігійного осмислення дійсності. Це був час, коли формувалися нові смисли і цінності, велись непрості перемовини, виникали різновиди мистецтва, набирали оберти релігійні проповіді. Теологічна полеміка й моральні трактати окреслили контекст і проблематику філософських ідей доби на тисячоліття уперед. Духовна енергія пронизувала весь зміст культури середньовіччя. Тому філософська складова релігійних текстів є очевидною і дуже тісно переплетеною із теологічною.

Одним із центральних концептів філософії епохи середньовіччя є морально-етична проблематика. Тема пошуків щастя і відповідей на одвічні смисложиттєві настанови заслуговують на окрему увагу. Уявлення про сенс існування людини, її щастя, добробут, смерть, долю й призначення постають багатоаспектними. І через свою теоцентричну специфіку іноді недостатньо вивченими саме кризь призму суто філософських нарративів.

Серед латиномовної літературної спадщини окремої уваги заслуговує праця римського мислителя Северина Боеція «Розрада від Філософії» (*De consolatione philosophiae*). У ній філософ розглядає ті глибоко екзистенційні питання, які лиш можуть турбувати приречену на смерть людину в ув'язненні.

Евдемонізм Боеція – ключ до розуміння світоглядних орієнтирів особистості. У ньому закладено ресурс для опанування магією щастя. Тому вивчення філософської спадщини римського мислителя має на меті не лише поглиблення знань про релігійні особливості епохи середньовіччя, а й звернення уваги на практичність учення й усвідомлення того, що щастя – це не подарунок долі, а зусилля і особливі стосунки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на те, що творчість Северина Боеція інтерпретується здебільшого як автора теологічних трактатів. Наприклад, Аквінат пише коментарі до праць свого попередника, у яких аналізує поділ наук і взаємозв'язок теології та філософії [1]. Стосунки Боеція і Томаса Аквінського були предметом багатьох досліджень. Точилися дискусії навколо питання надійності інтерпретації метафізичної концепції. Обидва філософи розмірковували про місце теології як науки, що використовує філософські міркування і проливає світло на одкровення. Особливе значення Аквінат надавав праці Боеція про Трійцю, в якій аналізуються можливості пізнання Бога і обмеження наших знань.

Зокрема С.Пхиденко [2] та В.Попов [3] також аналізують тринітарну проблему і застосування Боецієм логіки для вирішення найскладніших теологічних тем. Епістемологічні ідеї та антропологічна тематика розглядаються у працях В. Котусенка [4] та Б. Бичко [5]. Цікавим є дослідження В. Чернишова, у якому автор демонструє подібність поглядів С. Боеція та Г. Сковороди [6]. І водночас зазначає нюанси українського колориту.

Разом із цим постать Боеція не є надто популярною серед широкого кола поціновувачів філософії. Тим більш значущими є ті дослідження, котрі розкривають потенціал середньовічного мислителя для сучасності. Так, у 2014 році в Гарвардському університеті проходила міжнародна конференція, присвячена перегляду спадщини Боеція. А в 2018 році було видано монографію за редакцією Дж. Макмаллена та Е. Вівер [7]. Головною темою якої став аналіз впливу «Розрада від Філософії» для середньовічної Англії. Тут було репрезентовано різні позиції, починаючи від коментарів до авторських перекладів цієї праці королем Альфредом Великим і Дж. Чосером до досліджень неоплатонізму, космології, етики й діалектики Боеція. Як зазначають редактори, «з усіх творів світської літератури, що збереглися з європейського середньовіччя, «Розрада...» була найбільш широко копійована, всепроникність її культурного впливу важко перебільшити» [7, с. X].

Формулювання цілей статті. Тому метою статті є філософський аналіз особливостей екзистенційного евдемонізму С. Боеція. А також з'ясування впливу його праці «Розрада від Філософії» на становлення духовних орієнтирів і формування векторів розвитку як української, так і всієї західноєвропейської філософії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постать Аніція Манлія Торквата Северина Боеція (480–524 рр.) – унікальна і багатогранна, вона є показовою, бо виражає значущість особистісного феноменологічного міркування і науковий авторитет доби. Духовна місія Боеція – зафіксувати свободу духу, високу вченість та глибоку моральність у християнській цивілізації. Неодноразово мислителя називають посередником між античністю і середньовіччям, останнім римлянином і вчителем Середньовіччя, першим серед інтелектуалів християнства [8; 9]. Боеція визнають як святого у Римо-католицькій церкві і вшановують його пам'ять 23 жовтня. Папа Бенедикт XVI наполягав на його важливості для сучасних християн [10].

Філософська творчість Северина Боеція ґрунтовна і в душі античних мислителів – енциклопедична. Він підтримав учення Платона і Піфагора про анамнезис та визнавав математику профільною серед наук, оскільки вона розвиває чіткість, послідовність і дисципліну в міркуваннях. Саме математика звільняє людину від примар тілесного світу й допомагає у пошуках Істини. Так само поетично філософ підходить до осмислення ролі музики. Теж, до речі, математичної дисципліни, що входила до квадривіуму (quadrivium) разом із арифметикою, геометрією та астрономією. Квадріум відкривав шлях до істинного філософського знання, пізніше – теології. Тоді як тривіум (trivium) можна охарактеризувати як гуманітарний цикл, що формувався комплексно із граматики, риторики та діалектики. Показово, що цей поділ наук, відомий ще з античності і затверджений для середньовічних шкіл і монастирів Боецієм, називався системою вільних мистецтв (вільних – бо займалися лише вільні громадяни). Тобто сам Боецій вважав освіту не просто навчанням чи заучуванням, а процесом творення, споглядання, естетичної насолоди. Під мистецтвом він розумів конкретні уміння, знання правил. Як і для давніх греків, воно мало значно ширше значення й охоплювало різні ремесла і деякі науки [див. 11, с. 54]. Отже, ще однією заслугою Боеція є важлива роль у формуванні всієї концепції університетської освіти.

Світ, на думку Северина Боеція, – величезний музичний інструмент. Ця метафора вказує на те, що невимовна велич Універсуму не може бути висловлена людиною за допомогою слів, але можлива як уособлення гармонії та досконалості. Музика розкриває метафізичний сенс буття, оскільки в ній є напруга, політ, свобода, насолода, розрада і заклик до піднесеного способу життя. Унікальність музичної гармонії у тому, що вона задовольняє різноманітні емоційні й інтелектуальні потреби. Органічність компонентів музики допомагають людині розкрити межі духовності, відчути цінність життя, його пульс і ритм. Ця позиція мислителя засвідчує глибоке духовне занурення в античну філософію. Тому й не дивно, що великою заслугою Боеція є переклад грецьких мислителів на латинську мову. Цим він увіковічнив не лише мудрість давніх греків, а й виявив спадковість і традиційність філософських ідей на тисячоліття.

Водночас щире захоплення Аристотелем та раціональним мисленням стимулює його не лише до простих перекладів логічних праць Учителя, а й до самостійних творів: *De syllogismo categorico*; *De hypotheticis syllogismis*; *De topicis differentiis* *Introductio ad syllogismos categoricos*. Як логік, Боецій успадкував в античних філософів загальні форми мислення, учення про зміст понять і категорій. Він ставить проблему загальних понять – Універсалій у центр філософсько-релігійних дискусій схоластичної середньовічної традиції.

У руслі свого часу Боецій пише декілька теологічних трактатів, у яких він розмірковує про Святу Трійцю, Христове Воскресіння і християнські цінності й чесноти: *De Trinitate*; *De fide catholica*; *Utrum Pater et Filius et Spiritus Sanctus de divinitate substantialiter praedicentur*; *De hebdomadibus*. І навіть ці релігійні праці пронизані яскравими раціональними міркуваннями та пошуками ключів до розуміння теологічних догматів, інтерпретації метафізичних проблем. Раціональні методи, запропоновані мислителем, ще довго будуть панувати в теології, доки їх не обмежить містика. «Це є та царина, до якої Боецій докладав найменше зусиль, але без якої жодна релігія не може існувати, особливо коли вона багато століть хворіла на раціоналізм» [2, с. 31].

Цікаво, що у цих теологічних трактатах Боецій розглядає такі екзистенційні категорії як *закинутість*, *сутність*, *існування*, *сумнів*, *розгубленість*, *випадковість*, *свобода*, *провидіння*, *особистість*, *інтуїція*, *віра*, *розум*. Ще більше глибинних понять розкриває нам філософський заповіт мислителя «Розрада від Філософії». Розрада – це драматична сповідь, це вітха, порятунок і спасіння для умиротворених. Для самого автора філософія

є втіленням Мудрості, Істини, Богині, яка зітліє його душу. Остання надія і віднайдення блаженного спокою для спраглої душі покладаються мислителем на Філософію. Згодом ця сотеріологічна функція перейде до християнства.

Праця «Розрада від Філософії» написана у найдраматичніший період життя Боеція. Він засуджений до страти і очікує на вирок. Як колись Сократ і Сенека, Северин переживає той самий моторошний досвід – очікування смерті у неволі. Він стійко зустрічає кожен новий день, купається у спогадах, тривожиться долею сім'ї та небагатьох вірних друзів. А ще шукає відповіді на особисті й одвічні питання. «Скільки-то гіркоти розпорошено по солодошах людського щастя!» [12, с. 65]. Філософія підштовхує в'язня на глибоко екзистенційні переживання, оперуючи очевидними раціональними міркуваннями.

Що ж таке щастя? На таке розлоге питання вузька однослівна відповідь може здатись на перший погляд тривіальною. До речі, «тривіальність» походить від латинського *trivium*, що означало початковий рівень, простий, елементарний. Щастя сьогодні ми розуміємо як комбінацію внутрішніх особистих та зовнішніх суспільних переживань особистості. Внутрішні цінності – освіта, здоров'я, вигляд, хобі, а зовнішні – дружба, любов, сім'я, батьківщина. Пріоритетність тих чи тих акцентів коливається у межах певних культур, релігій чи темпоральних векторів.

Учення про щастя філософ освітлює крізь різні призми. Діалог триває у руслі елліністичної традиції: виважений, насичений раціональними термінами й видимою внутрішньою трансформацією. Щоб віднайти ключі до справжнього щастя потрібно розглянути наші уявлення про нього. У трактаті наводяться приклади того, яким вразливим є благополучне життя. Щастя приймає різні іпостасі: насолода і спокуса; фортуна і удача; це образ достатку, багатства, сили і слави; ілюзія, гонитва за ідеалами, честі; Божественне благо; усвідомлення себе; кохання, сім'я і дружба. Філософська мудрість полягає у звільненні від видимих форм щастя і розкриття глибинних основ вічності.

Для давньогрецьких мислителів «евдаїмонія» – поняття, що характеризує людину, яку супроводжує добрий дух і у всьому сприяє їй. З його допомогою можна досягнути щастя, високого рівня достатку, авторитету, влади, успіху чи здоров'я. Тому й не дивно, що впродовж віків складався образ гонитви за щастям, символом якого постає колесо Фортуни. «Ганяючись за щастя, зазначає Боецій, люди не можуть його досягнути, якщо вони не звернуть увагу на найважливіше – на дійсне джерело його, тобто на саме благо» [5, с. 31].

Евдемонізм Боеція тяжіє до Аристотелівської етики. Крім поняття щастя, евдемонія – це також блаженство, гармонія, процвітання, успіх, навіть добра робота. Для середньовічного мислителя неприйнятним є ототожнення щастя із насолодою. Жодні швидкоплинні задоволення не приносять щастя. «Чи аж таким безглуздим є порядок світу, що наділена часткою божественного розуму істота може зблиснути не інакше, як привласненням різних не наділених душею, неживих речей?» [12, с. 67] – запитує Філософія у Боеція. Що то за щастя, якщо смерть здатна покласти йому край?

Важко, звичайно, переоцінити цінність життя перед обличчям смерті. Спочатку Боецію здається, що він сам один у безвихідному становищі. Тривогу, сумніви, зниковіння, нерозуміння, відчуття несправедливості й абсурдності ми знаходимо на перших сторінках твору. Тим більше додає контрасту освіченість і обізнаність автора. А також його уміння вести раціональну бесіду, підтримувати себе і знаходити розраду від Філософії.

Автор у праці поступово розгортає шлях примирення із самим собою та волею Бога, шлях, сповнений гіркими та відчайдушними переживаннями. Його внутрішній стан – той досвід переживання нестерпного і неприємного очікування. Справжня цінність і тягар – відчувати свою неповторність, конечність і неготовність розпрощатися зі світом. Сум і неясна

тривога наповнюють усю душу. Поступово ілюзії втрачаються, лише пригадування, і чим вони приємніші – тим важче із ним впоратись. «Адже, хоч би якими переминами вражала Фортуна, найнещасливішим у нещасті є саме те, що ти був щасливий» [12, с. 63]. Ми тримаємось за свої спогади, бо думаємо, ніби вони – наша сутність. Однак і це не так.

Мислитель усвідомлює, що його одиничне життя є необхідним саме у такому ракурсі. Вищий Розум – Бог – про все піклується і все контролює, у Нього немає нічого зайвого чи даремного. Космос і людина підкорюються ідеї вищого Блага. Тому Бог завчасно дав душі людській безсмертя, щоб захистити нас і виявити Його любов до нас.

«Щастя, люди, збагніть своє:

Владарює одна ж любов

Небом – й вашими душами» [12, с. 74].

Коли ми це зрозуміємо – ми наблизимось до усвідомлення безмежного зв'язку, що лежить в основі світобудови. Людина або розуміє це, або – ні. «Ніщо не буває саме по собі нещасливим, хіба що сам його таким уважаєш, і навпаки: будь-який жереб є щасливий, аби лиш терпляче його переносити» [12, с. 65]. – промовляє Філософія до свого учня. І вводить у діалог ще одну світову силу – Долю, Фортуну, яка постає конструктивним принципом. Сила духу, моральна стійкість та інтелектуальні здібності допомагають налаштуватись на ритм і хід колеса Фортуни. Доля у будь-який момент може зупинити свій динамічний ритм. Кожної миті тонка грань відділяє наше свідоме життя від несвідомості і невідомості, що ідентифікуються з небуттям.

У дусі Августина Блаженного Боецій називає людину поєднанням тіла і душі, які аж ніяк не борються, а скоріше доповнюють один одного. Слабкість компенсується величчю, вимушеність породжує свободу, конечність відкриває безкінечність. Така динамічність є нашою перевагою, бо вказує на потенційну вічність. Крім того, Северин значно послаблює августинівську концепцію провіденціалізму.

Боецій з усією повнотою античної настанови змальовує внутрішній потенціал людської самості. Мислитель людині відводить особливе місце серед творінь божих. «Він насамперед виокремлює в ній здатність до постійного духовного вдосконалення, внутрішнього оновлення та інтелектуального зростання, що відбувається через знання і мудрість (філософію), які відкривають її духовну сутність, моральність, розумність та забезпечують можливість уникати ударів долі, зберігати особисту свободу і в такий спосіб прилучатися до найвищого блага, до Бога» [8, с. 39].

С.Боецій залишається вірним логічним аргументам і раціональним доведенням як у теології, так і в своїй філософії. Його евдемоністичне учення пов'язане із когнітивною сферою. «Чому ж, о смертні, десь поза собою шукаєте щастя, якщо воно у вас самих? Омана й незнання заводять вас на манівці» [12, с. 65]. На сторінках твору він часто повторює своєрідні афірмації: щастя неможливе без роботи над собою, зі своєю свідомістю. «Бо якщо для всіх інших істот не пізнавати себе – це природна річ, то для людини – протиприродна, хибна» [12, с. 68].

Через багато століть і навіть тисячоліття ми знайдемо подібні евдемоністичні міркування у працях Григорія Сковороди. «Ця тема — тема самопізнання, яку так вправно розвиває Боецій, також є однією з центральних у творчості Г.С. Сковороди, причому майже з тим же набором аргументів і в тій самій інтенції. Це самопізнання має привести людину до розуміння того, що світ цілковито перебуває у владі Божественного Промислу, без котрого нічого в ньому не відбувається й відбутися не може» [6, с. 52].

Неодноразово дослідники звертали увагу на те, що у праці «Розрада від Філософії» Боецій жодного разу не цитує і не посилається на християнських мислителів чи Біблію,

лише на авторитетних античних філософів. Як зазначає І. Гріф, – «він не явно був схоластом, варто запитати, чи був Боецій взагалі християнином? Коротка відповідь: так» [6, с. 52]. Його християнський світогляд проявляється у чеснотах, орієнтованих на надію, що є основою стосунків людини і Бога.

Книга за книгою (усього є п'ять частин) Філософія освітлює безодню, що, здавалося б, поглинула в'язня, і сповнює його чистими ідеалами Істини, Добра, Краси. Філософія, мов той медіум-провідник, настановляє його на осмислення ідеї блага. Того прекрасного і реального, безмежного і всеосяжного, прадавнього й іманентного, що можна віднайти в собі. Боецій здійснює свій духовний подвиг, виходячи за межі самого себе. Це вияв сили духу, моральної напруги та прояв свободи волі. Трактат є цінним джерелом середньовічної філософії. Це не просто діалог смертної людини із вічною Мудрістю, в'язня із Безмежністю, це діалог античної філософії із християнським світоглядом.

І Філософія, схоже, має два аргументи, які вказують на те, що його загрозливе становище не є перешкодою для справжнього щастя. Перший аргумент – сім'я це найбільша цінність. Другий – ідеальне щастя можливе лише у Бозі, який усіх людей створює щасливими [див. 13]. У своєму посланні Папа Римський Бенедикт XVI зазначає, що найвищим благом є Бог: Боецій повчає нас не впадати у фаталізм, а спілкуватися з Тим, Хто спасає [10].

Праця «De consolatione philosophiae» закінчується настановою, зверненням до читачів сучасного і майбутнього. «Тож одверніться від пороків, плачайте чесноти, спрямовуйте свій дух угору, до слухних уповань, покірні молитви – до висот підіймайте!» [12, с. 137].

Досліджуючи значення творчості С. Боеція для західної філософії, Б.Рассел так відзивається про нього: «Я не можу пригадати жодного вченого європейця протягом двох сторіч до Боеція й десяти сторіч після нього, настільки вільного від забобонів і фанатизму. І Боецієві заслуги не тільки пасивні; світогляд його шляхетний, некорисливий, високий. Він був би незвичайною людиною в будь-які часи; але для своєї доби він був просто диво-вижею» [9, с. 320].

Якщо фундаментальні праці Б.Рассела «Історія західної філософії та її зв'язки із політичними і соціальними умовами від античності до наших днів» і «Математичні принципи» давно стали бестселерами, то інша його праця «Завоювання щастя» є менш помітним доробком. Та саме вона пронизана смисложиттєвими ідеями, пошуками відповіді на питання: *що робить людину щасливою?*

На думку Б. Рассела самої лише саморефлексії недостатньо. Щастя – це коли ми ідентифікуємо себе із інтересами, діями, емоціями інших людей. А ось нещастя – це такі наша заслуга. Тобто воно є результатом того, що людина не вміє позитивно мислити, відбувається збій у світоглядній ієрархії цінностей. Перефразовуючи відомий вислів, можна сказати, що і наші нещастя родом із дитинства. Невміння розкласти акценти, знайти свій особистий підхід, гонитва за чужим успіхом, полювання за рекламними стандартами лише посилюють наше невдоволення. У досягненні щастя найголовніше – збалансованість між особистими відчуттями і суспільними інтересами. Щастя – це наші зусилля, свідомі і навмисні інтелектуальні досягнення, поступове зростаюче розкриття евристичного потенціалу. А задоволення без перешкод будь-яких забавок щастя не приносить, лише поглиблює нудьгу. «Рассел переходить до питання, як насолоджуватися квітами щастя. В його особистому саду є шість таких троянд: родзинка, прихильність, сім'я, робота, безособові інтереси та правильний баланс між зусиллями та відставкою» [15]. Щасливою людина стає тоді, коли, подолавши внутрішню концентрацію (самомилювання, самокопання), усвідомлює власну причетність до Всесвіту. І хоча філософ вважав себе атеїстом, часто повторював: «дай Бог мені спокій прийняти те, що я не можу змінити, сміливість змінити те, що

можна змінити, і мудрість це диференціювати» [15]. Шляхи досягнення щастя можуть бути різноманітними.

Як зазначає В. Попов, наша епоха дещо скидається на епоху, в якій жив і творив Боецій. «У бурхливому світі трагічних подій людина намагається знайти сталий стрижень власного буття, основу своєї ідентичності» [3, с. 54]. Ідея щастя віддавна є однією з екзистенційних категорій, яка вказує на місце особистості в суспільстві, можливості й наслідки її самоактуалізації. Вона пов'язана із духовним ростом людини й наявності мети у житті, майбутнім. Із морально-релігійної сфери, щастя переходить у психологічну, політичну й економічну області, демонструючи міждисциплінарний характер.

Сучасні науковці також досліджують категорію щастя на планетарному рівні. Зокрема за ініціативи міжнародної організації NEF (The New Economics Foundation) у 2006 р. був розроблений міжнародний індекс щастя (НІІ). Він включає такі складові як суб'єктивна задоволеність життям, очікувана тривалість життя та екологічний слід. Згодом за підтримки ООН проводились додаткові опитування, що охоплювали, крім вище зазначених ще й ВВП на душу населення, соціальну підтримку, рівень свободи, зайнятості, сприйняття корупції. Якщо проаналізувати рейтинг України, то він дещо коливається останні 7 років. Так у 2017 р. українці зайняли 132 сходинку із 156 опитаних країн, і це були *найбільш невдоволені жителі Європи*. Доповідь World Happiness Report за 2020 рік зафіксувала уже індекс щастя українців на рівні 123 сходинки із 153 країн [16]. Очолюють список традиційно Фінляндія, Данія і Швеція, Ісландія. У щорічному звіті World Happiness Report за 2023 рік ми зайняли 92 позицію. Це було трохи оптимістично, особливо зважаючи на ті військові дії, які ми переживали. У березні 2024 оприлюднено новий звіт: із 143 країн світу Україна посіла 105 сходинку [17].

Із таких досліджень можна зробити декілька висновків. Наприклад, в українців завищені вимоги й очікування від держави чи й життя загалом, або ж так виявляється невміння усвідомлювати невеличкі радості, які в кінцевому підсумку роблять нас щасливими людьми. Постає навіть питання про справедливість показників, культурно-релігійний чинник чи інші, які не входять сюди. Можна апелювати до того, що у кожного є своє внутрішнє мірило, рефлексивні механізми і суб'єктивні потреби. Можливо, після закінчення війни і перемоги у цьому протистоянні, ми краще зможемо відчутти смак щастя. Проте не можливо примусити когось бути щасливим узагалі. Отож, думок було висвітлено цілком достатньо для того, щоб кожен назвав щастя своїм ім'ям і зробив висновок про те, який варіант щастя підходить саме нам.

Найбільше щастя – це очікування щастя, це та перспектива, в яку ми вкладаємо душу, це робота над собою. Не Фортуна підкидає щастя кошиками, воно досягається свідомо через наполегливість і доброчесність.

Список використаної літератури

1. Aquinas Thomas. Commentary on Boethius' *On the Trinity*. <https://www.logicmuseum.com/authors/aquinas/superboethium-index.htm>
2. Пхиденко С. Северин Боецій: логічна інтерпретація тринітарної проблеми. *Українське релігієзнавство*. 2006. № 38. С. 20–31.
3. Попов В. Ю. Тринітарна ідентологія трактату Северина Боеція "liber de trinitate". *Філософські обрії*. 2014. Вип. 31. С. 54–62.
4. Котусенко В. В. Еволюція окремих епістемологічних ідей у філософії західноєвропейського пізнього Середньовіччя. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2016. Т. 180. С. 30–36.

5. Бичко Б.І. Філософська раціоналізація ранньосхоластичної парадигми (Боецій, Кассіодор). Режим доступу: <http://phh.dsru.edu.ua/article/viewFile/174730/177987>
6. Чернишов В. Григорій Сковорода як читач «De consolatione philosophiae» Северина Боеція. *Філософська думка*. 2014. № 5. с. 42–61.
7. *The Legacy of Boethius in Medieval England: The Consolation and its Afterlives*. Edited by A. Joseph McMullen and Erica Weaver. Tempe, Arizona. 2018. https://escholarship.org/content/qt907252xd/qt907252xd_noSplash_6164553d0d40fa25e1554de7de72531e.pdf
8. Кондзьолка В. «Останній римлянин» Северин Боецій // Боецій С. Розрада від Філософії. К., 2002. с. 18–42.
9. Рассел Б. Історія західної філософії. К., 1995. 759 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Russell_Bertrand/Istoriia_zakhidnoi_filosofii/
10. Pope BENEDECT XVI. Boethius and Cassiodorus. 2008. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2008/documents/hf_ben-xvi_aud_20080312.html
11. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естетичне переживання. К., 2001. 368 с.
12. Боецій Северин. Розрада від Філософії. – К., 2002. 146 с.
13. Anicius Manlius Severinus Boethius. Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/boethius/>
14. Grief I. Boethius: First of the Medievals? <https://www.worldhistory.org/article/1804/boethius-first-of-the-medievals/>
15. Бертран Рассел про те, як перемогти щастя. Режим доступу: <https://uk.raw3h.net/page/bertrand-russell-on-how-to-conquer-happiness/>
16. Індекс щастя: Україна піднялась на 10 рядків у рейтингу World Happiness Report 2020. Режим доступу: <https://investory.news/indexs-shhastya-ukraina-pidnyalas-na-10-ryadkivu-rejtingu-world-happiness-report-2020/>
17. Найщасливіші країни світу 2024 року: рейтинг World Happiness Report. https://visitukraine.today/uk/blog/3609/the-happiest-countries-in-the-world-in-2024-world-happiness-report-rating#google_vignette

SEVERINUS BOETHIUS' EXISTENTIAL EUDEMONISM: MILLENNIAL ECHO

Iryna Hrigorkiv-Korotchuk

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Department of Philosophy and Cultural Studies
Kotsyubynskogo str., 2, 58012, Chernivtsi, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5379-4818>*

The research is based on the analysis of the teaching of the medieval philosopher Severinus Boethius. Particular attention is focused on his concept of eudaemonism, which is related to the cognitive sphere. Existential concepts, which contribute to the awareness and perception of the recipe for a happy life are outlined. The philosopher appeals to two arguments. The first is the family as the greatest value. The second argument is that perfect happiness is possible only in God, who creates all people happy.

The article examines the influence of the work *Consolation from Philosophy* on the formation of spiritual landmarks and the formation of development vectors of both Ukrainian and all Western European philosophy. It is shown that the treatise is a valuable source of medieval philosophy. It is emphasized that the study of the philosophical heritage of the Roman thinker contributes not only to the deepening of knowledge about the religious features of the Middle Ages, but also emphasizes the practicality of his teaching and realization of the fact that happiness is not a gift of the fate, but an effort. The peculiarity

of Boethius; philosophy of happiness consist in the directives to self-knowledge and a special relationship with God. Philosophical wisdom consists in freeing oneself from visible illusory forms of happiness and revealing the deep foundations of eternity.

The article proves that the idea of happiness has long been one of the existential categories that indicates the place of individual in society, the realization of opportunities and consequences of its self-actualization. The idea of happiness is connected with the spiritual growth of a person and the presence of a goal in life, with the future. From the moral and religious sphere happiness moves into the psychological, political and economic spheres, demonstrating an interdisciplinary character. The role and meaning of happiness for a modern person is studied. The dynamics of our country over the past 7 years have been monitored in the assessment of the happiness index and reported by the World Happiness Report. Emphasis is placed on the relevance of the problem in our time and the need for its further studies.

Key words: “The Consolation of Philosophy”, medieval philosophy, happiness, good, value, Fortune, doubt, death, scary experience, self-knowledge.